

marosvásárhelyi református kollégium diáksága. 1653–1848. Szeged 1994) szerkesztése közben több ezer értelmiségi életútját tekinthette át. Mindez meghatározta életvitelét, kutatói, tanári, közszereplői habitusát.

Tudta, megtanulta, hogy Erdélyben a tudós, bármennyire szeretné is, nem maradhat kutatószobája nyugalomban, hanem ki kell lépnie a közéletbe. Ez pedig nem kis áldozattal, nem kevés súrlódással jár. Az egyetemalapítást követő évek alatt több interjúban, vallomásszerű írásban, illetve sokat idézett végrendeletében is megfogalmazta ezt a meggyőződését. Valószínűleg kemény harcot vívott benne a levéltár csendjébe kívánczó történész és a nyilvánossággal állandó kapcsolatot tartó oktatáspolitikus.

Ez a harc emésztette fel egészségét. Nem volt rá méltó a világ. Mindannyiunk irányában vádlón hangzanak végrendeletének szavai: *Egyedül harcolok...* Nem álltunk elég határozottan mellé, nem biztosítottuk elég gyakran támogatásunkról. Lassan fáradt emberré lett.

A kolozsvári Teológián tartott legutolsó előadásán arra kértük, hogy beszéljen közéleti tapasztalatairól. Nagyon tanulságos beszélgetés volt. Egy más, a mienktől gyökeresen különböző világ levegője áramlott be közénk. Azelőtt sosem kérkedett azzal, hogy magas rangú politikusokkal tárgyal, s arról is csak a sajtóból értesültünk, hogy a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjével tüntették ki. Akkor döbbsentünk rá igazán, hogy mennyire szerény, és hogy mekkora felelősséget vállalt.

A nagy nyilvánosság utoljára az *István a király* rockopera csíksomlyói bemutatóján láthatta. Talán utolsó elégtétel volt számára, hogy a közönség az előadóművészeknek, illetve a vezető politikusoknak kijáró vastapssal köszöntötte Tonk Sándort is.

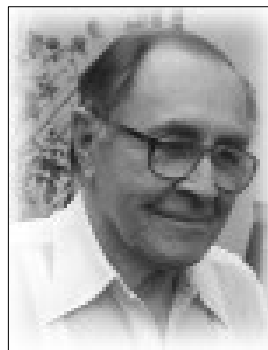
Alig egy hónap telt el, és halálhíre lengte körül Erdélyt.

Bárhogy is alakuljon az erdélyi oktatás jövője, Tonk Sándor személye mérföldkő marad. Tudományos munkássága beemeli őt szellemi nagyjaink sorai közé, alázata pedig igen nehéz feladatot ró mindazokra, akik valamely tudományterületen a nyomába akarnak lépni.

Ősz Sándor Előd

In memoriam Dr. Pásztor János

A 2007. április 22-én elhunyt Pásztor János református lelkipásztortól, teológiai tanártól május 12-én vehettünk búcsút a Budapest-Gazdaréti templomban; ott, ahol gyakran szolgált, s amelynek gyülekezetébe tartozott. Míg még tehetette, ő maga készítette el – nem a gyászszertartás –, hanem a „hálaadó istentisztelet” liturgiáját.

Dr. Lovas András, gazdaréti lelkipásztor köszöntése után a gyülekezet a 23. zsoltárt énekelte kamarazenekar kíséretében, majd az imádságot Dr. Bolyki János professzor, Pásztor János jó barátjának megemlékezése követte. Bevezetésként a gyászjelentés ígéjére utalt, amely tökéletesen jellemzi Pásztor János egész életét: *Hirdetem igazságodat a nagy gyülekezetben, és nem zárom be számat, jól tudod Uram. ...beszélek bűségéről és szabadításodról.* (Zsolt 40,10–11). Ugyanis, noha munkásságának sokféle arca volt, ő maga mindezekben mindig Isten ígéje szolgájának tudta magát. Majd a maga természetes módján és világos fogalmazásával a következőket mondta:

Pásztor János Isten igéjének szolgája volt, mint igehirdető.

Azt tartotta azonban, hogy ez csak akkor lehetséges, ha a prédikátornak a Szentírással naponként megújuló személyes kapcsolata van. Ezt pedig már korán elkezdte, még Gyúron és Mányon az istentiszteleteken és a hittanórákon, a Lónyay Gimnáziumban, a teológián, a Soli Deo Gloria mozgalom keretében, a háború utáni egyházi ébredésben. Naponként olvasta, tanulmányozta a Szentírást, az azzal azonosulni kívánó szolgáló féltő szeretetével.

Fontos volt számára a *Bibliaolvasó Vezérfonal*. Képes volt Kenyából írni helyettesének, hogy küldje meg Svájcba, az oda telepedett egyik szentendrei egyháztagjának a *Vezérfonalat*, hogy ez által ez a volt egyháztagja megmaradhasson a Bibliát a *Vezérfonal* alapján olvasók láthatatlan közösségében. Ügyelt arra, hogy a napi ige magyarázata ne csak egy kiragadott félmondatra korlátozódjék, hanem az egész, kijelölt napi szakaszt értelmezze a maga összefüggésében. Nem egyszer küldött javaslatot egy-egy igehely pontosabb fordítására a Bibliafordító Bizottságnak.

Előbb aktív lelkészként, majd nyugdíjasként rendszeresen küldte magyarázatait, prédikációvázlatait barátainak, tanítványainak. Imádságos alázatban kért világosságot az ige megértésére az idős lelkészházaspárok negyedévenkénti találkozásán.

Igehirdető volt Isten titkainak sáfáraként.

Ahogy a zsolttáros mondja: „Nem zárom be szájamat, ...hanem beszélek.” Ő pedig tényleg nem zárta be száját! Ennek három oka is volt. Először is nem a csupán önmagát építő vallásosság volt az ideálja, hanem az, amely továbbadja az Istentől nyert üzenetet. Másodsor, az igehirdetést prófétai szolgálatnak is tartotta, s őrállóként nem maradt néma, ha veszélyt látott az egyház gondolkodásában, magatartásában. Nem véletlen, hogy 1955-ben a *Hitvalló Nyilatkozat* alapirata a szentendrei parókián született. Végül pedig olyan Istent ismert meg Jézus Krisztus által, akinek titkait, s legfőbb titkát, az evangéliumot el kellett mondania minden embernek. Megismerte Isten hűségét, ami abban nyilvánul meg, hogy akiket elhívott és igazakká tett, azokat nem hagyja magukra, velük marad; és megismerte Isten szabadítását a bűnből és a halálból, amit a kereszten és a megnyílt hűsvéti síron láthatunk.

Isten igéjének szolgája volt mint liturgus, azaz istentisztelet-vezető.

Arra tanított, hogy ne azonosítsuk a prédikációt az istentisztelettel, hanem vegyük figyelembe az istentisztelet egyéb tartozékait is. Igehirdetés nélkül nincs istentisztelet, de az istentisztelet több, mint az igehirdetés. Szerves része annak az imádság is. Pásztor János felhívta figyelmünket az egyetemes Anyaszentegyház imakincseire. A református keresztyén gyülekezeti imádság nem állhat annyiból, hogy az elején azt kérjük: Szólj hozzám, Istenem! Magasztalunk kell Istent, hálát kell adnunk neki, bűneinket meg kell vallanunk előtte, s meg kell értenünk és cselekednünk kell akarátát. Úgy tartotta, az imádságra fel kell készülnie a lelkipásztornak, s ezt nem szabad pillanatnyi rögtönzéssel pótolnia. Figyelmeztetett: aki fél a kötött szövegű imádságtól, az idővel önmagát ismétli úgynevezett „kötetlen” imáival.

A gyülekezeti éneklés is a szívügye volt.

A zsolttárokat, középkori himnuszokat, a magyar reformáció énekeit szerette és nagyrészt kívülről tudta. A vérévé vált magyar református kegyesség élt benne.

Az úrvacsora (eucharisztia) is szerves része az istentiszteletnek.

Nem szerette az „úrvacsoraosztás” kifejezést, amely szerint a lelkipásztor osztja, a részt vevők veszik a szent jegyeket. Ehelyett „az úrvacsora ünneplése” kifejezést ajánlotta, amely szerint az egész gyülekezet együtt részesedik Krisztus testéből és véréből.

Egy testté válva alkalmas lesz a szeretetszolgálatra saját tagjai s a rászoruló betegek, tévelygők, hontalanok, nélkülözők, üldözöttek között.

Hol hirdette Isten igéjét?

Először a szószéken. A felolvasott zsoltárvers szerint a „a nagy gyülekezetben”, ami az ő esetében nemcsak a sárbogárdi és Budapest-Kálvin téri segédlelkészi szolgálatot, hanem a 18 évig tartó szentendrei, majd a Debrecen-Nagytemplomi, Budapest-Budafoki szószékeket, az egész magyar közélet nyilvánosságát is jelentette. Nem véletlen, hogy az 56-os forradalom előtt fiatal lelkészek által szerkesztett *Hitvalló Nyilatkozat* a szentendrei parókián született. Azután hirdette az igét a katedrákon. A limurui, a debreceni, budapesti, révkomáromi, nagyváradi, bécsi és amerikai (Columbia Seminary) egyetemeken is a „nagy gyülekezet” nyilvánosságához szólt. Igehirdetése kiterjedt az Ökumenére. Közismerten jók voltak a kapcsolatai a testvér-egyházakkal. A római katolikus gimnáziumban neki volt a legtöbb református hittanosa. Állandó előadója volt a református-ortodox párbeszédnek. Ismerős volt az Egyházak Világtanácsa és a Református Világszövetség több munkatársával, a III. Világ egyházi vezetőivel. Diákjait megtanította előadásában a magyar közélet, az Ökumené és az embervilágra nehezedő problémák távlatos és felelős szemlélésére, az aktív cselekvés lehetőségeire.

Amíg egészséges volt, nyugdíjas korában is sokfelé prédikált és tartott előadásokat. Szívesen nevezte magát: „piliscsabai káplán”-nak, mert oda rendszeresen hívták. Aztán szűkebbé váltak körülményei, kopogtattak a betegségek és a halálos kór. Volt kedves tanítványait még akkor is sokszor fogadta, barátaitól búcsúzkodott.

Utolsó nyilvános szolgálata néhány héttel halála előtt, a pasaréti gyülekezet egykori ifjúsági házi bibliáóráján tartott előadása volt. Az előadást még megtartotta, a kérdések mindegyikére már nem tudott válaszolni.

A Képzőművészeti Főiskola egykori dékánja mesélte nekem, hogy amikor édesapját, a Nagy Imre-kormány kijelölt miniszterét, akinek nyilvános temetésétől féltek az akkori hatóságok, Pásztor János családi házuk kertjében temette, az akkor még ifjú prédikátor palástja angyalszárnyként lobogott a szélben.

Valóban: Pásztor János élete Isten igéje szolgálatában előbb lánggra lobbant, aztán lobogó, végül pedig ellobbant prédikátorélet volt.

Adjunk érte hálát Istenünknek!

A Bolyki János búcsúbeszédét követő dicséreténeklés után Dr. John Gattu, a Kelet-afrikai Presbiteriánus egyház nyugalmazott moderátorának levelét a Károli Gáspár Hittudományi Egyetem kenyai diákja, Wagana Ann Njeri olvasta fel magyarul. Dr. Lovas András igehirdetését (1Thessz 4,13–18 alapján) két dicséret fogta közre, s miután felcsendült a „Krisztus feltámadott, kit halál elragadott...” ének, hálaadó imádságok következtek, amelyet azoknak az egyházközösségeknek és intézményeknek megbízottjai mondtak el, ahol Pásztor János huzamosabb ideig szolgált: Dr. P. Tóth Béla lelkipásztor – Szentendrei Református Egyházközösség; David Philpot lelkész, tanár – Limuru, Kenya; Vad Zsigmond lelkipásztor – Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközösség; Nagy Péter lelkipásztor – Budafoki Református Egyházközösség; Dr. Bodó Sára egyetemi docens – Debreceni Református Hittudományi Egyetem; Dr. Békési Sándor dékán – Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara; Dr. D. Cameron Murchison dékán – Columbia Theological Seminary, AEÁ; Szép Mónika lelkipásztor – Piliscsabai Református Egyházközösség.

A közösen mondott Miatyánk, a hirdetések és dicséreténeklés után a hálaadó istentisztelet áldással zárul.

Hálás búcsúszó¹

Pásztor Jánossal, mint idősebb tanártársunkkal az újrászületett *Coetus Theologorum*on, a magyar református teológiai akadémiák tanárainak 1992-es, második konferenciáján találkoztam először, az erdélyi Málnásfürdőn. Itt az *egyház és a teológia kapcsolata*tól tartott előadást, azzal a rá annyira jellemző testi, lelki és szellemi dinamizmussal. Amit előadott, világos és meglepően egyszerű volt. Olyan tisztán és lényegre törően beszélt, mint aki régen maga mögött hagyta a tudomány, a nagytudás s a sok tapasztalat fitogtatását: *Egyház nem képzelhető el teológia nélkül, és teológia nem képzelhető el egyház nélkül* – mondta. *Ahol egyház van, ott Istenről szóló tudomány is van. De az Istennel való titokzatos kapcsolat a gyülekezetben valósul meg. Így a teológia elválaszthatatlan az Istent dicsőítő gyülekezet-től, ahol az egyes személyek munkája mindig a közösséget szolgálja... A teológus munkája Szentlélek általi, de egyben szakmai is: karizmatikus szakma. Az apostolok tudományához hozzákapcsolódott a kenyér megtörése, az imádkozás és a diakónia. Ezért nem lehet, hogy a teológus ne legyen egyben lelkipásztor is.*

Ez a személyéhez kapcsolódó első emlékem akár szubjektívnek is tekinthető. De mégsem csak az. Mert olyan el nem értéktelenedő és helyes teológusi, tanári magatartásra kötelező örökség, melyet mindannyiunknak át kell vennünk, meg kell őriznünk, a nála ifjabb kolozsvári vagy egyebütt oktató tanároknak; és amint ő tette, nekünk is tovább kell adnunk ezt – egész életvitelünkkel és szolgálatunkkal. Erre igaz barátsága, erdélyiek iránt mindenkor tanúsított őszinte testvérsége is kötelez.

Mi úgy éreztük, kiváltságosak vagyunk azáltal, hogy igaz barátsággal és őszinte testvéri szeretettel fordul felénk. Gyarló módon szinte kisajátítani szerettük volna magunknak, hogy legyen ő leginkább a mienk. De vele ezt nem lehetett megtenni. Mert nagy és buzgó lélek volt: Isten Szentleke által újjá és nagygyá tett lélek, akibe belefért a magyar testvér, Kenya és Georgia népe, az egész keresztyénség, az egész világ; és nem lehetett csak a mienk, hanem mindenkié.

Nagy és buzgó lélek volt: Isten dicsőítésében, az igehirdetésben, a tanításban, a missziói küldetésben, az Istent dicsőítő liturgia munkálásában. Nagy és egyetemes összefüggésekben élő, nagy és egyetemes távlatokra tekintő lélek. Nem zengő érc vagy pengő cimbalom, hanem az Isten szeretete által lánggra lobbant, s az általa annyira féltett és becsült, elhívott, megváltott és megszentelt emberi lélek: Istennek leginkább tetző, jó illatú áldozat.

Miként egy antik fémtükörben, ő is csak árnyszerűen és homályosan láthatta Isten arcát; neki is töredékes volt ismerete. Viszont a titokzatos, de látható közösséget munkáló Szentlélek vezetésére bízta magát, hogy Istent dicsőítse a gyülekezetben és a világban. Isten tökéletesen ismerte őt, megbízta és megbízott benne; formálta és részt adott neki országa építésének munkájában. Most már ő is tisztán láthatja Istent, s ismerete teljes.

Vigasztaljuk és erősítsük egymást ezzel a hittel, és mondjuk: *Soli Deo gloria* – dicsőség legyen érte Istennek!

Adorjáni Zoltán,
a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dékánja

¹ A sorok szerzője e beszédet Pásztor János temetésére fogalmazta a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet nevében. (Elmondására nem kerülhetett sor a 2007. május 12-ei, Budapest-gazdaréti templomban tartott hálaadó istentiszteleten.)